

การแปลเสภาขุนช้างขุนแผนสู่วรรณกรรมร้อยแก้วเรื่อง *The Tale of Khun Chang Khun Phaen* ตอน Khun Phaen and Wanthong Quarrel

ทบทิม แสงเทียน¹

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการแปลเสภาขุนช้างขุนแผน ตอนพลายแก้วได้เป็นขุนแผน ขุนช้างได้นางวันทอง เฉพาะเหตุการณ์ที่ขุนแผนและนางลาวทองทะเลาะกับนางวันทอง สู่วรรณกรรมแปล เรื่อง *The Tale of Khun Chang Khun Phaen* ตอน Khun Phaen and Wanthong Quarrel และเพื่อ ศึกษาคุณค่าของวรรณกรรมแปลเรื่อง *The Tale of Khun Chang Khun Phaen* ผลการศึกษาพบว่า *The Tale of Khun Chang Khun Phaen* ตอน Khun Phaen and Wanthong Quarrel มีกลวิธีการ แปล 5 กลวิธีหลัก ได้แก่ การแปลแบบตรงกับต้นฉบับเดิม การแปลแบบขยายความ การแปลแบบตัดความ การแปลแบบสลับความ และการเปลี่ยนถ้อยคำ กลวิธีดังกล่าวเป็นไปเพื่อให้เนื้อเรื่องสมเหตุสมผลสอดคล้อง กับวัฒนธรรมของผู้อ่านชาวต่างชาติเป็นสำคัญ ซึ่งกลวิธีการแปลที่มีการดัดแปลงเนื้อความไปจากต้นฉบับเดิม ไม่มีผลทำให้วรรณกรรมแปลเรื่อง *The Tale of Khun Chang Khun Phaen* มีเนื้อหาผิดไปจากต้นฉบับ เดิมหรือสูญเสียอรรถรสในการอ่านแต่อย่างใด วรรณกรรมเรื่องนี้มีคุณค่าในการประชาสัมพันธ์ให้ผู้อ่านชาว ต่างชาติได้รู้จักวรรณคดีไทยและความเป็นไทยได้อย่างดีเยี่ยม อย่างไรก็ตาม วรรณกรรมแปลเรื่องนี้ยังไม่ สามารถทำให้อ่านเข้าใจง่ายที่ซ่อนอยู่ในตัวบทบางส่วน โดยเฉพาะประเด็นเรื่องเพศ

คำสำคัญ: ขุนช้างขุนแผน การแปล วรรณคดีไทย

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการอาชีพ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี อีเมล:

tubtim.ts@hotmail.com

The Translation of *Sepha Khun Chang Khun Phaen* to *The Tale of Khun Chang Khun Phaen*, section Khun Phaen and Wanthong Quarrel

Tubtim Saliang²

Abstract

This article aims to study the translation techniques found in the translation of *Sepha Khun Chang Khun Phaen*, sections Phlai Kaew promoted to Khun Phaen and Khun Chang married Wan Thong, only in the event that Khun Phaen and Wanthong Quarrel, to *The Tale of Khun Chang Khun Phaen*, section Khun Phaen and Wanthong Quarrel, and to study the values of *The Tale of Khun Chang Khun Phaen*. The researcher found five translation techniques, which are literal translation, descriptive translation, omission of unnecessary information, transposition, and equivalence translation. These techniques help foreign readers understand the story logically and culturally. The alterations made in the translation did not remove important content nor flavor of the original text. The values of *The Tale of Khun Chang Khun Phaen* include publicity of Thai literature and Thai identities among foreign readers. However, this translation does not help readers understand some implications, especially ones pertaining to sexuality.

Keywords: Khun Chang Khun Phaen, translation, Thai literature

² Lecturer, Department of Thai for Career, Faculty of Humanities and Social Sciences, Kanchanaburi Rajabhat University.

e-mail: tubtim.ts@hotmail.com

บทนำ

บทเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนเป็นวรรณคดีเอกสำคัญเรื่องหนึ่งของไทย ได้รับการยกย่องจากวรรณคดีสโมสรให้เป็นยอดแห่งวรรณคดีประเภทกลอนสุภาพ เนื่องจากมีค่าประพันธ์ที่ไพเราะ คมคาย และเนื้อหาชวนติดตามอย่างยิ่ง อีกทั้งวิถีชีวิตของตัวเอกในเรื่องขุนช้างขุนแผนยังเป็นเสมือนภาพสะท้อนวิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับคนไทยสมัยโบราณได้เป็นอย่างดี (Sornjai, 2002 : 1)

ในปี พ.ศ. 2553 ศ.ดร. ผาสุก พงษ์ไพจิตร กับ ดร.คริส เบเกอร์ (Chris Baker) นำวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนไปแปลเป็นภาษาอังกฤษที่มีความสมบูรณ์ตลอดทั้งเรื่องเป็นครั้งแรก ผู้แปลทั้งสองท่านได้กล่าวถึงจุดประสงค์ในการแปลวรรณคดีเรื่องนี้เป็นภาษาอังกฤษว่า

“...วรรณคดีโบราณของไทยไม่เป็นที่รู้จักในต่างประเทศมากนัก เหตุผลสำคัญเป็นเพราะไม่ค่อยมีการแปลเป็นภาษาต่างประเทศ ซึ่งน่าเสียดายมาก นักภาษาศาสตร์ที่มีชื่อเสียงอย่าง William Gedney ได้บันทึกไว้ว่า “วรรณคดีเรื่องนี้ (เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน) เป็นผลงานที่มีคุณค่ายิ่ง จับใจทั้งด้านความไพเราะ ความงดงาม และความมีชีวิตชีวา ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าตัวบทของวรรณคดีพื้นเมืองเรื่องนี้เป็น การสร้างสรรค์ทางศิลปะที่ดีที่สุดชิ้นหนึ่งในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ” เรา (ศ.ดร. ผาสุก พงษ์ไพจิตร และ ดร.คริส เบเกอร์) หวังว่าการแปลครั้งนี้จะทำให้คนต่างชาติเพลิดเพลินไปกับวรรณคดีเรื่องเอกของไทยเรื่องนี้มากขึ้น...”

(Baker & Phongpaichit, 2010 : แปลโดยผู้เขียนบทความ)

การแปลเสภาขุนช้างขุนแผนเป็นภาษาอังกฤษในครั้งนี้ได้รับความสนใจจากสื่อต่างประเทศเป็นอย่างมาก ดังเห็นได้จากการที่สำนักข่าวระดับโลกอย่างบีบีซีให้ความสนใจมาทำข่าว ศ.ดร. ผาสุก พงษ์ไพจิตร ให้สัมภาษณ์กับสำนักข่าวมติชนเรื่องการสร้างสรรค์ผลงานเรื่องขุนช้างขุนแผนเป็นฉบับภาษาอังกฤษว่า วรรณกรรมชิ้นนี้จะมี ส่วนสำคัญในการประชาสัมพันธ์ให้ต่างชาติรู้จักประเทศไทยมากยิ่งขึ้น เนื่องจากขุนช้างขุนแผนเป็นวรรณคดีที่กล่าวถึงสภาพวิถีชีวิต วัฒนธรรมและแนวคิดของคนไทยไว้อย่างชัดเจน ซึ่งผู้สื่อข่าวได้สรุปความสำคัญของเรื่องนี้ไว้ว่า “อ่านขุนช้างขุนแผนเพียงเล่มเดียวก็มองสังคมไทยได้ทะลุปรุโปร่ง” (Matichon Online, 2010)

ผู้แปลและเรียบเรียง The Tale of Khun Chang Khun Phaen คือ ดร. คริส เบเกอร์ และ ศ.ดร. ผาสุก พงษ์ไพจิตร โดยดร. คริส เบเกอร์ ได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตด้านประวัติศาสตร์จาก มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ประเทศอังกฤษ เป็นชาวต่างชาติที่ชื่นชอบวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน โดยได้ใช้เวลาวิจัยเรื่องขุนช้างขุนแผนเป็นเวลา 7 ปี มีผลงานด้านวิชาการและสิ่งพิมพ์ด้านประวัติศาสตร์และสังคมศาสตร์จำนวนมาก ปัจจุบันอาศัยและทำงานอยู่ที่กรุงเทพมหานคร ส่วน ศ.ดร. ผาสุก พงษ์ไพจิตร ได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตด้าน

เศรษฐศาสตร์จากมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ประเทศอังกฤษ และเป็นอดีตอาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตำแหน่งศาสตราจารย์ (ระดับ 11)

ผู้เขียนบทความสนใจศึกษาทวิวิธีการแปลเสภาขุนช้างขุนแผนสู่วรรณกรรมแปลเรื่อง The Tale of Khun Chang Khun Phaen เนื่องจากการแปลวรรณคดีที่มีอายุหลายร้อยปีและจุดประสงค์ในการแปลฉบับภาษาอังกฤษครั้งนี้เพื่อให้คนต่างชาติอ่าน ดังนั้นการแปลเสภาขุนช้างขุนแผนเป็นวรรณกรรมภาษาอังกฤษครั้งนี้ จึงนับว่าเป็นการเดินทางผ่านยุคสมัยอันยาวนานและข้ามวัฒนธรรม การศึกษาทวิวิธีแปลที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องนี้ จึงเป็นเรื่องน่าสนใจที่ควรนำมาศึกษาต่อไป

การศึกษาเรื่อง “การแปลเสภาขุนช้างขุนแผนสู่วรรณกรรมร้อยแก้ว The Tale of Khun Chang Khun Phaen ตอน Khun Phaen and Wanthong Quarrel” จะศึกษาตัวบทจากวรรณกรรมเรื่อง The Tale of Khun Chang Khun Phaen และเสภาขุนช้างขุนแผน ของสำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร ปี พ.ศ. 2544 ซึ่งเป็นฉบับที่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงชำระ เนื่องจากผู้เขียน The Tale of Khun Chang Khun Phaen ได้กล่าวไว้ในส่วนคำนำว่าได้แปลมาจากเสภาขุนช้างขุนแผนสำนวนนี้

การศึกษาในครั้งนี้ผู้เขียนบทความเลือกศึกษาเพียงตอนเดียวคือ ตอน Khun Phaen and Wanthong Quarrel ใน The Tale of Khun Chang Khun Phaen กับตอนพลายแก้วได้เป็นขุนแผน ขุนช้างได้นางวันทอง ในเสภาขุนช้างขุนแผน เฉพาะเหตุการณ์ที่ขุนแผนและนางลาวทองทะเลาะกับนางวันทอง เนื่องจากเป็นตอนที่มีการเจรจาโต้เถียงกันอันเต็มไปด้วยความรู้สึก ความหึงหวง ความโกรธ และความอาลัยอาวรณ์ จึงน่าจะมีการใช้ถ้อยคำที่แสดงถึงวัฒนธรรมทางภาษาไทยที่เด่นชัด การศึกษาการแปลในตอนนี้น่าจะแสดงถึงทวิวิธีการแปลเพื่อให้ผู้อ่านชาวต่างชาติที่มีพื้นฐานทางวัฒนธรรมต่างกับคนไทยสามารถเข้าใจเนื้อหาในวรรณคดีไทยได้

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการแปลวรรณกรรม

การแปลเป็นกระบวนการถ่ายทอดความหมายจากภาษาหนึ่ง ไปยังอีกภาษาหนึ่ง ซึ่งผู้แปลต้องมีความเชี่ยวชาญทั้งภาษาต้นฉบับและภาษาที่จะแปลเป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมอีกด้วย ทั้งนี้เพื่อให้การแปลนั้นสามารถถ่ายทอดความหมายของบทต้นฉบับไปสู่บทที่เป็นฉบับแปลได้อย่างถูกต้อง และครบถ้วน Wimonchalao (2000) ได้แบ่งประเภทของการแปลออกเป็น 2 ชนิดหลัก คือ การแปลแบบตรงตัว (Literal Translation) และการแปลแบบเสรีหรือแบบเอาความ (Free Translation) โดยการแปลแบบตรงตัวเป็นการแปลที่มุ่งความถูกต้องของเนื้อความในต้นฉบับและรูปแบบท่วงทำนองการเขียนของภาษาต้นฉบับด้วย โดยคงทั้งความและคำเดิมไว้ มักใช้กับการแปลเอกสารวิชาการและกฎหมาย ส่วนการแปลแบบเสรีหรือแบบเอาความ เป็นการแปลที่มุ่งรักษาใจความหลักของต้นฉบับไว้เท่านั้น โดยอาจตัดหรือต่อเติมข้อความที่ไม่สำคัญเพื่อความเข้าใจของผู้อ่านที่อ่านฉบับแปล วิธีการแปลแบบนี้มักใช้กับงานบันเทิงคดี

จากเสภาขุนช้างขุนแผน สู่วรรณกรรมร้อยแก้วภาษาอังกฤษ The Tale of Khun Chang Khun Phaen

การแปลเสภาขุนช้างขุนแผนเป็นภาษาอังกฤษนี้มีได้เป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงจากภาษาหนึ่งมาสู่ภาษาหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นการเปลี่ยนรูปแบบคำประพันธ์จากร้อยกรองของเดิมมาเป็นร้อยแก้วอีกด้วย

Rajani (2004 : 112-116) ทรงแสดงความเห็นเรื่องการแปลวรรณคดีไทยเป็นภาษาอังกฤษไว้ในบทความเรื่อง “Thai Poetry Translation: A Review and Some New Examples” ในกรณีการแปลวรรณกรรมร้อยกรองไทยเป็นภาษาอังกฤษ พระองค์ทรงเห็นว่าการแปลร้อยกรองเป็นภาษาอังกฤษควรคงความเป็นร้อยกรองไว้ มิใช่เปลี่ยนชนิดคำประพันธ์เป็นร้อยแก้ว เนื่องจากหัวใจของร้อยกรองไทยคือคำสัมผัส พระองค์ทรงเห็นว่าปราชญ์ไทยแต่โบราณแปลร้อยกรองบาลีเป็นไทยก็ได้คงรูปแบบร้อยกรองไว้ จึงทรงเห็นว่าเป็นแนวปฏิบัติที่นักแปลไทยควรปฏิบัติตามเมื่อจะแปลร้อยกรองไทยเป็นภาษาอังกฤษ

อย่างไรก็ตามการจะแปลร้อยกรองภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษโดยยังคงฉันทลักษณ์แบบไทยด้วยนั้น ถือเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก เพราะการจะทำเช่นนั้นได้ ผู้แปลจะต้องเป็นผู้ที่รู้ซึ่งทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษเพื่อการแปลที่ถูกต้องและยังต้องมีความสามารถในการคงอรรถรสตามรูปแบบร้อยกรองเดิม นอกจากนี้ปัญหาคำสำคัญอีกประการหนึ่งในการแปลร้อยกรองไทยเป็นภาษาอังกฤษโดยให้คงรูปแบบฉันทลักษณ์ไทยนั้นคือ ไม่สามารถเก็บความไว้ได้สมบูรณ์ตามต้นฉบับ ความที่ได้จะมีลักษณะเป็นการถอดความมากกว่าเป็นการแปล ที่เป็นเช่นนี้คงเป็นเพราะในการแปลร้อยกรองบทหนึ่ง ต้องใช้คำภาษาอังกฤษจำนวนมากกว่าเพื่อจะพูดถึงสิ่งเดียวกัน นอกจากนี้โครงสร้างทางไวยากรณ์ภาษาอังกฤษทำให้มีจำนวนคำ จำนวนพยางค์มากกว่าภาษาไทยด้วย (Phromsuthirak, 2004 : 115)

ดังนั้นสิ่งสำคัญในการแปลวรรณกรรมร้อยกรองของไทยเป็นภาษาอังกฤษจึงอยู่ที่การรักษาเนื้อความให้ใกล้เคียงต้นฉบับมากที่สุด รวมทั้งการรักษาโครงสร้างและขนบนิยมของวรรณกรรมไทยเอาไว้

การที่ธรรมชาติของคำและไวยากรณ์ภาษาไทยและภาษาอังกฤษแตกต่างกันจึงน่าจะเป็นเหตุผลหลักให้ผู้แปล The Tale of Khun Chang Khun Phaen เปลี่ยนรูปแบบคำประพันธ์จากเดิมที่เป็นร้อยกรองมาสู่ร้อยแก้วเพื่อรักษาใจความเดิมของวรรณคดีไว้ให้ครบถ้วน

กลวิธีการแปลที่พบใน The Tale of Khun Chang Khun Phaen ตอน Khun Phaen and Wanthong Quarrel

The Tale of Khun Chang Khun Phaen มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบคำประพันธ์อันเนื่องมาจากความแตกต่างด้านธรรมชาติของคำและไวยากรณ์ดังที่ได้กล่าวไปในหัวข้อที่แล้ว นอกจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบคำประพันธ์แล้วยังพบว่ากลวิธีในการแปลเนื้อความก็เป็นสิ่งที่น่าสนใจ จากการศึกษา The Tale of Khun Chang

Khun Phaen ตอน Khun Phaen and Wanthong Quarrel พบว่ามีกลวิธีการแปลจำนวน 5 กลวิธี ได้แก่ การแปลแบบตรงกับต้นฉบับเดิม การแปลแบบขยายความ การแปลแบบตัดความ การแปลแบบสลับความ และการเปลี่ยนถ้อยคำ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การแปลแบบตรงกับต้นฉบับเดิม

การแปลแบบตรงกับต้นฉบับเดิม เป็นการแปลที่ยังคงเนื้อความตามเดิมทุกประการ สามารถนำมาเทียบเคียงได้ทุกคำ กลวิธีการแปลแบบนี้เป็นกลวิธีที่พบมากที่สุด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

วันทองเห็นหน้าน้ำตาตก	ยกมือไหว้แล้วมัวหมอง
ออกปากยากจิตจะพังพอง	กอดสองเท้าผัวสะอื้นไป

(Fine Arts Department, 2001 : 272)

เนื้อหาใน The Tale of Khun Chang Khun Phaen กล่าวว่า

At the sight of his face, her tears fell. She raised her hands to wai her husband but her face clouded over. She struggled to speak because her heart was bursting. She embraced her husband's feet, sobbing.

(Baker & Phongpaicit, 2010 : 265)

การแปลในตอนนี้เป็นการแปลแบบตรงกับต้นฉบับเดิมซึ่งจะยังคงใช้คำและลำดับความเดิมทั้งหมด สามารถเทียบเคียงกันได้คำต่อคำ ดังปรากฏในตารางการเปรียบเทียบเนื้อความระหว่างภาษาไทยกับอังกฤษ ดังนี้

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบเนื้อความระหว่างภาษาไทยกับอังกฤษ

วันทองเห็นหน้า	น้ำตาตก	ยกมือไหว้	แล้วมัวหมอง
At the sight of his face,	her tears fell.	She raised her hands to wai her husband	but her face clouded over.
ออกปากยาก	จิตจะพังพอง	กอดสองเท้าผัว	สะอื้นไป
She struggled to speak	because her heart was bursting.	She embraced her husband's feet,	sobbing.

นอกจากข้อความในตอนนี้นี้แล้วยังมีอีกตัวอย่างหนึ่งที่ผู้แปลใช้การแปลแบบตรงกับต้นฉบับเดิม เป็นตอนที่นางวันทองโกรธนางลาวทองมาก ถึงกับจะเข้าตบตีนางลาวทองแล้วเอาเลือดมาล้างเท้า

ทุดอีลาวขาวป่าขึ้นหน้าลอย

แม่จะต่อยเอาเลือดลงล้างตีน

(Fine Arts Department, 2001 : 279)

เนื้อหาใน The Tale of Khun Chang Khun Phaen กล่าวว่า

“Tcha ! You little forest Lao who floated your face up here, I’ll beat you and use the blood to bathe my feet...”

(Baker & Phongpaicit, 2010 : 271)

เนื้อหาในตอนนี้นี้ผู้แปลได้แปลออกมาตรงกับ ความหมายและลำดับของเดิมทุกคำ ดังปรากฏใน ตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบเนื้อความระหว่างภาษาไทยกับอังกฤษ

ทุด	อีลาวขาวป่า	ขึ้นหน้าลอย	แม่จะต่อย	เอาเลือด	ลงล้างตีน
Tcha !	You little forest Lao	who floated your face up here,	I’ll beat you	and use the blood,	to bathe my feet

การแปลในลักษณะนี้มีปรากฏมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากความพยายามของผู้แปลที่ต้องการจะคงเนื้อความของเดิมไว้ให้มากที่สุด เนื้อหาในส่วนที่ใช้กลวิธีการแปลเช่นนี้จะไม่ซับซ้อนมากนัก ผู้อ่านชาวต่างชาติสามารถเข้าใจได้ตรงกันกับความหมายในภาษาไทย

2. การแปลแบบขยายความ

การแปลแบบขยายความเป็นการแปลที่จำเป็นต้องอาศัยการแปลเพิ่มเติมจากเนื้อหาเดิมที่ปรากฏในภาษาอังกฤษ เนื่องจากความแตกต่างทางวัฒนธรรมของภาษาอาจเป็นผลให้ผู้อ่านภาษาปลายทางไม่เข้าใจความหมายของภาษาต้นทางได้ การแปลแบบขยายความที่พบมี 3 ประเภท ได้แก่ การขยายความจากตัวบท การขยายความจากเชิงอรรถ และการขยายความโดยใช้สำนวนภาษาอังกฤษ

2.1 การขยายความจากตัวบท

การขยายความจากตัวบทเป็นการเพิ่มเติมเนื้อหาให้ชัดเจนมากกว่าเดิม โดยวิธีการขยายความนี้จะแทรกอยู่ภายในตัวบทเดิม สามารถแบ่งได้เป็น 3 ชนิด ได้แก่ การขยายความโดยแปลความหมายของคำเดิม การขยายความเพื่อแสดงความรู้สึก และการขยายความโดยแปลความหมายจากสำนวนเดิม

2.1.1 การขยายความโดยแปลความหมายของคำเดิม

การขยายความโดยแปลความหมายของคำเดิม เป็นการขยายถ้อยคำให้มีความหมายชัดเจนขึ้น มักปรากฏในคำที่มีความหมายเชิงเปรียบเทียบ เนื่องจากการใช้ภาษาลักษณะนี้ไม่ได้เป็นการกล่าวถึงอย่างตรงไปตรงมา แต่มีการแฝงนัยในเชิงอุปมา จึงจำเป็นต้องเพิ่มเติมคำขยายเพื่ออธิบายความหมายที่แท้จริงของคำนั้น

ครานั้นนางวันทองได้ฟังว่า	ดังฟ้าผ่าหัวแตกสีกเจ็ดเสี่ยง
น้อยหรือลอยหน้ามาขวางเคียง	ขึ้นเสี่ยงลอยทรงดังหงส์บิน
ตัดความห้ามผัวเจ้าตัวโปรด	คุณโทษอย่างไรเข้าใจสิ้น
สงสัยใส่กลเป็นมลทิน	ลอยลิ้นเล่นตัวให้ผัวรัก

(Fine Arts Department, 2001 : 275)

เนื้อหาใน The Tale of Khun Chang Khun Phaen กล่าวว่า

“How come you float your face **into the middle of this...**”

(Baker & Phongpaicit, 2010 : 268)

จากคำประพันธ์ที่ยกมาข้างต้น คำว่า “ลอยหน้า” ตามหมายนัยตรงจะหมายถึงเคลื่อนไหวใบหน้าไปมา ซึ่งพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายของคำนี้ไว้ว่า “ทำหน้าเจตไปมา” คำกล่าวของนางวันทองว่า “ลอยหน้ามาขวางเคียง” จึงหมายถึงการที่นางลาวทองเข้ามาก้าวก่ายเรื่องระหว่างเธอกับขุนแผน การแปลความหมายของคำนี้โดยใช้เพียงคำว่า “float your face” ย่อมไม่เพียงพอในการอธิบายเหตุการณ์ดังกล่าว จำเป็นต้องใช้คำที่ชี้เฉพาะลงไปคือ “into the middle of this” เพื่อให้เข้าใจถึงการที่นางลาวทองนำหน้ามาแทรกไว้ตรงกลางว่าเป็นการเข้ามาก้าวก่ายเรื่องของผู้อื่น ซึ่งเป็นการแปลคำที่มีความหมายโดยนัยในภาษาไทยให้เข้าใจได้ชัดเจนขึ้น

จึงผลัดชื่อโกนหัวให้ผัวแปลก

ถึงแม้ันแตกก็จะติดสนิทรอย

(Fine Arts Department, 2001 : 279)

เนื้อหาใน The Tale of Khun Chang Khun Phaen กล่าวว่า

“So you changed your name and shaved your head so your husband wouldn’t recognize you. Though broken, you’ll be back together again.”

(Baker & Phongpaicit, 2010 : 271)

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้น “ถึงแม้ันแตกก็จะติดสนิทรอย” ไม่ได้หมายถึงการแตกและการเชื่อมผสานสิ่งของที่แตกไปแล้ว แต่หมายถึงความสัมพันธ์ของคนทีกรธเคื่องกันแล้วกลับมาีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันดังเดิม ผู้แปลได้แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า “Though broken, you’ll be back together again” ซึ่งคำว่า “broken” อาจหมายถึงการแตกของวัตถุหรือการแตกแยกทางความสัมพันธ์ก็ได้ การขยายความด้วยคำว่า “you’ll be back together again.” ทำให้สามารถเข้าใจได้ชัดเจนว่ากำลังหมายถึงความแตกแยกของความสัมพันธ์มิใช่สิ่งของ

2.1.2 การขยายความโดยแปลความหมายจากสำนวนเดิม

การขยายความโดยแปลความหมายจากสำนวนเดิมเป็นการแปลโดยไม่ใช้คำเดิมที่ปรากฏในฉบับภาษาไทย เนื่องจากความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมอาจทำให้ผู้อ่านชาวต่างชาติไม่เข้าใจความหมายในภาษาไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแปลสำนวนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละชาติ ผู้แปลจึงไม่แปลสำนวนนั้นตามเดิมแต่จะแปลความหมายของสำนวนแทน

เห็นหม่อมพลายวุ่นวายจะฆ่าฟัน
ว่าข้าข้าจะได้พริ้วสองเล่มงาม

จึงห้ามก่อนผ่อนผันให้ดับแค้น
...

(Fine Arts Department, 2001 : 277)

เนื้อหาใน The Tale of Khun Chang Khun Phaen กล่าวว่า

“น้องอยากบอกว่าให้อดทนไว้แล้วทุกอย่างจะเป็นของคนทีรู้จักรอคอย...”

(Baker & Phongpaicit, 2010 : 269, แปลโดยผู้เขียนบทความ)

สังคมไทยเป็นสังคมการเกษตร มีดพร้าเป็นเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพที่สำคัญ มีดพร้าจึงเป็นของมีค่าในสังคมไทยและเกิดเป็นสำนวนนี้ขึ้นมา ในขณะที่บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชาวต่างชาติอาจไม่ได้มองว่ามีดพร้าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและไม่ได้มีทัศนคติว่ารางวัลของการอดทนจะต้องเป็นสิ่งของ ผู้อ่านชาวต่างชาติจึงอาจไม่เข้าใจความหมายของสำนวนไทยนี้ ผู้แปลจึงแปลความหมายแทนที่จะแปลสำนวน

2.1.3 การขยายความเพื่อแสดงความรู้สึก

การขยายความเพื่อแสดงความรู้สึกเป็นการแปลโดยเพิ่มข้อความที่ไม่ปรากฏในต้นฉบับเดิมเพื่อแสดงความรู้สึกของตัวละครให้ผู้อ่านเข้าใจได้อย่างชัดเจน

ถ้อยคำร้ายห้ามดังครมทา

มันงามหน้าอยู่แล้วหรือไรนั่น

เป็นความแคลงแย้งว่าสารพัน

คมสันเห็บแนมให้แหลมคม

(Fine Arts Department, 2001 : 276)

เนื้อหาใน The Tale of Khun Chang Khun Phaen กล่าวว่า

“...คำพูดของนางที่เตือนพี่ลั่นเป็นการใส่ร้ายและหว่านล้อมให้สงสัยในตัวน้องอยู่หลายอย่าง **จะไม่ให้น้องรู้สึกว่าคุณเหยียดหยามศักดิ์ศรีได้อย่างไร...**”

(Baker & Phongpaicit, 2010 : 268, แปลโดยผู้เขียนบทความ)

คำประพันธ์ที่ยกมาในที่นี้เป็นเหตุการณ์ตอนที่นางวันทองกล่าวกับขุนแผนถึงความเจ็บแค้นที่ถูกนางลาวทองมาต่อว่า ฉบับแปลผู้แปลเน้นความรู้สึกของนางวันทองด้วยการตั้งคำถามกับขุนแผนซึ่งเป็นลักษณะคำถามเชิงวาทิลิปว่า “จะไม่ให้น้องรู้สึกว่าคุณเหยียดหยามศักดิ์ศรีได้อย่างไร” เพื่อเน้นให้ผู้อ่านเข้าใจความรู้สึกของตัวละคร โดยที่คำถามเชิงวาทิลิปประโยคนี้นี้ไม่ปรากฏในต้นฉบับภาษาไทย

ช่างส้าออยลายนวลกระบวนความ มิใช่ตามหม่อมแก้วมาเป็นเมีย

(Fine Arts Department, 2001 : 276)

เนื้อหาใน The Tale of Khun Chang Khun Phaen กล่าวว่า

“... นางยกตนโอ้อวดถึงเพียงนี้ คงมิได้ตามมาเป็นแค่เมียพี่หรือใช้ไหม ...”

(Baker & Phongpaicit, 2010 : 268, แปลโดยผู้เขียนบทความ)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นอีกหนึ่งตัวอย่างที่ทำให้เข้าใจการแปลแบบขยายความรู้สึกของตัวละครได้ชัดเจน เพราะในต้นฉบับภาษาไทยนางวันทองกล่าวกับขุนแผนว่ากิริยาท่าทางของนางลาวทองที่อวดดีเช่นนี้ไม่ใช่ลักษณะของคนที่จะมาเป็นภรรยาของขุนแผน โดยมีการแฝงนัยของการเหน็บแนมว่า นางลาวทองคงจะมาเป็นใหญ่เหนือขุนแผน ซึ่งหากผู้แปลแปลตามข้อความดังกล่าว “มิใช่ตามหม่อมแก้วมาเป็นเมีย” เป็นภาษาอังกฤษ

ประโยคนี้อาจกลายเป็นเพียงประโยคปฏิเสธเท่านั้น ผู้แปลจึงใช้การตั้งคำถามเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจความรู้สึกของนางวันทองชัดเจนขึ้นด้วยคำถามเชิงวาทิลปว่า “นางยกตนโอ้อวดถึงเพียงนี้ คงมิได้ตามมาเป็นแค่เมียพี่หรอกใช่ไหม” ซึ่งหมายถึงการเห็นบนามว่านางลาวทางเป็นคนอวดดี แต่ขุนแผนก็ยังต้องเกรงใจนางเพราะขุนแผนต่อว่าแต่นางวันทอง ไม่ต่อว่านางลาวทาง

2.2 การขยายความจากเชิงอรรถ

การขยายความจากเชิงอรรถเป็นการอธิบายเนื้อความเพิ่มเติม ซึ่งเป็นเนื้อหาที่มีลักษณะเฉพาะเรื่องหรือเฉพาะวัฒนธรรมไทย จึงต้องมีการอธิบายมากพอสมควร หากนำไปแทรกไว้ในเนื้อเรื่องก็อาจจะทำให้วรรณกรรมเสียอรรถรสได้ ดังนั้นจึงแยกอธิบายต่างหากในส่วนเชิงอรรถ เช่น การอธิบายความหมายฉายานามของขุนแผนว่า “ขุนแผนแสนสะท้าน” ผู้แปลแปลว่า “Khun Phaen, great romancer” และมีการแทรกเชิงอรรถว่า

“นี่เป็นครั้งแรกที่ขุนแผนถูกเรียกพร้อมกับราชทินนามที่เขาได้รับพระราชทานว่า แสนสะท้าน คำว่า Saen หรือ แสน หมายถึง ที่สุด โดยแต่ละราชทินนามว่า “แสน” จะใช้ต่อเนื่องกับคำอื่น ๆ เช่น สนิท (sanit) หมายถึง เพื่อนและคนรัก สงคราม (songkhram) หรือศักดิ์ (sakda) หมายถึง พลั้งอำนาจ ส่วนมากจะใช้เสียงสัมผัสอักษร ส คู่กับ ส และมักจะเกี่ยวกับบริบทของเรื่อง การแปลราชทินนามของขุนแผนจะเป็นไปตามรูปแบบ “แสนสะท้าน”, “แสนสงคราม” และอื่น ๆ เป็นไปได้ว่าการราชทินนามลักษณะนี้เริ่มขึ้นหลังบทที่ 16 เมื่อขุนแผนได้เป็นเจ้าของของวิเศษทั้งสามอย่างอันได้แก่ ดาบ (ดาบฟ้าฟื้น) ม้า (ม้าสีหมอก) และวิญญาน (กุมารทอง) แต่ก็มีปรากฏในบทก่อนหน้าอยู่บ้างเล็กน้อย”

(Baker & Phongpaicit, 2010 : 266, แปลโดยผู้เขียนบทความ)

การอธิบายเชิงอรรถเรื่องฉายานามของขุนแผนเป็นเรื่องสำคัญ เพราะหากไม่มีการอธิบายอย่างละเอียดแล้ว ชาวต่างชาติที่ได้อ่านวรรณกรรมเรื่องนี้ย่อมไม่สามารถเข้าใจความหมายและที่มาของฉายานามเหล่านี้ได้

The Tale of Khun Chang Khun Phaen ฉบับนี้ยังมีการอธิบายสำนวนไทยในเชิงอรรถซึ่งจะทำให้ชาวต่างชาติที่ได้อ่านเข้าใจสำนวนไทยมากยิ่งขึ้น โดยตัวอย่างที่ยกมานี้เป็นตอนที่นางลาวทองเข้ามาพุดกับขุนแผนที่กำลังโกรธขุนช้างมากและจะไปฆ่าขุนช้างที่หยามเกียรติตนด้วยการจัดงานแต่งงานกับนางวันทอง นางลาวทองพุดทักท้วงว่าการที่ขุนช้างกล้าทำเช่นนี้ต้องมีเหตุผลเบื้องหลังเพราะขุนช้างไม่ได้แข็งแรงเหนือมนุษย์ (มีคอเป็นทั้งมีสันหลังเป็นเหล็ก) และไม่ใช่เด็ก จึงอาจมีผู้สนับสนุนให้ทำการเช่นนี้ ในเหตุการณ์นี้กล่าวถึงสำนวน “คอทั้งสันหลังเหล็ก” ดังนี้

เขามิใช่คอทั้งสันหลังเหล็ก

ทั้งท่านแม่ยายก็ยอมเอา

เขาเด็กเล็กอยู่เมื่อไรที่ไหนเล่า

เขาจึงกล้าเข้าได้พร้อมเพรียง

(Fine Arts Department, 2001 : 275)

เนื้อหาใน The Tale of Khun Chang Khun Phaen กล่าวว่า

เขาไม่มีคอเป็นเหล็กหรือมีกระดูกสันหลังเป็นโลหะ¹⁴

¹⁴คอทั้งสันหลังเหล็ก คือ ผู้ที่มีคอเป็นทั้งสำหรับตีเหล็กและมีกระดูกสันหลังเป็นเหล็ก หมายถึง ผู้ที่ไม่ต้องหวั่นเกรงต่อกฎหมายของบ้านเมือง

(Baker & Phongpaicit, 2010 : 267, แปลโดยผู้เขียนบทความ)

นอกจากนี้ยังมีการอธิบายขยายความความเชื่อเรื่องอิทธิพลของดวงดาวในทางโหราศาสตร์ของไทยอีกด้วย ดังนี้

เคราะห์ร้ายหมอมายแต่ก่อนมา ศุกร์เข้าเสาร์คองการแทรก

(Fine Arts Department, 2001 : 278)

เนื้อหาใน The Tale of Khun Chang Khun Phaen กล่าวว่า

“หมอดูเคยทักว่าจะมีโชคร้ายจากอิทธิพลของดาวศุกร์ที่เข้ามา ดาวเสาร์ที่ยังค้างอยู่ และดาวอังคารที่เข้ามาแทรก²²”

²²ดาวอังคารและดาวเสาร์เป็นดาวเคราะห์ที่เป็นโทษ ในขณะที่ดาวศุกร์เป็นดาวที่เป็นกลาง หมายถึงอิทธิพลของดาวศุกร์ถูกกำหนดโดยดาวเคราะห์ที่กำลังกุมอยู่ ดังนั้นจึงมีความหมายว่าดวงชะตา กำลังมีเคราะห์เป็นอย่างมาก

(Baker & Phongpaicit, 2010 : 271, แปลโดยผู้เขียนบทความ)

การแปลเชิงอรรถจึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งที่จะทำให้ผู้อ่านที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกับไทยสามารถเข้าใจวัฒนธรรมของไทยได้ รวมถึงเข้าใจลักษณะเฉพาะของเรื่องขุนช้างขุนแผนได้ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

2.3 การขยายความโดยใช้สำนวนภาษาอังกฤษ

บางครั้งผู้แปลขยายความสำนวนไทยให้เป็นสำนวนอังกฤษ เนื่องจากสำนวนดังกล่าวมีลักษณะคล้ายกัน แต่ในขณะเดียวกันก็มีความแตกต่างกัน ผู้เขียนบทความเห็นว่าน่าจะเป็นความตั้งใจของผู้แปลที่ต้องการจะชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ของสำนวนไทยและอังกฤษ ดังตอนที่นางวันทองตัดพ้อขุนแผนที่พานางลาวทองผู้เป็นภรรยาใหม่มาและเหน็บแนมนางลาวทองที่พูดอวดรู้ ดังนี้

รู้แล้วว่าไม่รักอย่าพักว่า

จะฆ่าเสียก็ฆ่าเถิดหนาเจ้า

แกล้งพามาบ้านประจันเรา

พอรู้เท่ากันสิ้นเจ้าลั่นทอง

(Fine Arts Department, 2001 : 280)

เนื้อหาใน The Tale of Khun Chang Khun Phaen กล่าวว่า

“...น้องรู้ว่าพี่ไม่รักน้องแล้ว ถ้าอยากจะฆ่าก็ฆ่าเถิด พี่นางมาหายน้อง ตอนนี้เรารู้กันแล้วว่านางเป็น
นายลิ้นเงิน...”

(Baker & Phongpaicit, 2010 : 272, แปลโดยผู้เขียนบทความ)

คนไทยใช้สำนวนว่า “ลิ้นทอง” หมายถึงผู้ที่มีความสามารถในการพูด แต่ในภาษาอังกฤษใช้คำว่า “นาย
ลิ้นเงิน” (Mr. Silver Tongue) ซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกันกับสำนวนไทย การแปลสำนวนที่มีความใกล้เคียงกัน
ดังกล่าว ช่วยทำให้ผู้อ่านมองเห็นความสัมพันธ์ทางภาษาของไทยกับอังกฤษ

3. การแปลแบบตัดความ

การแปลแบบตัดความเป็นการแปลที่ผู้แปลตัดเนื้อหาที่ปรากฏในต้นฉบับภาษาไทยออก อย่างไรก็ตามการ
ตัดความนี้มิได้ทำให้เนื้อหาหลักและอรรถรสของวรรณกรรมเสียไปแต่อย่างใด

ถ้อยคำร้ายห้ามดังครมทา⁽¹⁾

มันงามหน้าอยู่แล้วหรือไรนั้น⁽²⁾

เป็นความแคลงแย้งว่าสารพัน⁽³⁾

...

(Fine Arts Department, 2001 : 276)

เนื้อหาใน The Tale of Khun Chang Khun Phaen กล่าวว่า

“...คำพูดของนางที่เตือนพี่ล้วนเป็นการใส่ร้าย⁽¹⁾ และหว่านล้อมให้สงสัยในตัวน้องอยู่หลายอย่าง⁽³⁾ จะไม่
ให้น้องรู้สักว่าถูกเหยียดหยามศักดิ์ศรีได้อย่างไร...”

(Baker & Phongpaicit, 2010 : 268, แปลโดยผู้เขียนบทความ)

จากการแปลตัวอย่างที่ยกมาข้างต้น นอกจากผู้แปลจะขยายความด้วยคำถามเชิงวาทศิลป์ว่า “จะไม่ให้
น้องรู้สักว่าถูกเหยียดหยามศักดิ์ศรีได้อย่างไร” ตามที่อธิบายในหัวข้อ 2.1.3 แล้ว ก็ยังมีการตัดข้อความในส่วนที่
(2) “มันงามหน้าอยู่แล้วหรือไรนั้น” ออกด้วย ซึ่งข้อความดังกล่าวเป็นคำถามเชิงวาทศิลป์ที่ใช้เพื่อแสดงความรู้สึก
โกรธและน้ำเสียงประชดประชันของตัวละครคือนางวันทอง การตัดความในที่นี้จึงไม่ทำให้เนื้อเรื่องหลักเสียไป

เถอะคะหม่อมเท่านั้นถึงงามหน้า⁽¹⁾

หาปรารถนาจะเอาไหวของใครไม่⁽²⁾

ลงมาตั้งหน้ามาเมื่อไร⁽³⁾

ซึ่งได้ชูเมียก็ไม่รู้⁽⁴⁾

(Fine Arts Department, 2001 : 276)

เนื้อหาใน The Tale of Khun Chang Khun Phaen กล่าวว่า

“พอเกิดพี่ เพียงเท่านั้นก็อ้ายพอแล้ว⁽¹⁾ น้องไม่ต้องการการไหว้จากนาง⁽²⁾ น้องเพิ่งรู้ว่าพี่มีเมีย
อีกคนตอนนางมาเสนอหน้าอยู่ตรงนี้ตอนนี่⁽⁴⁾ ...”
(Baker & Phongpaicit, 2010 : 268, แปลโดยผู้เขียนบทความ)

ตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นมีการตัดเนื้อความส่วนที่ (3) “ลงมาตั้งหน้ามาเมื่อไร” ออก ซึ่งข้อความดังกล่าวเป็นคำถามเชิงวาทศิลป์ซึ่งผู้พูดคือนางวันทอง มิได้ต้องการคำตอบจากขุนแผนแต่อย่างใด การตัดความตรงนี้จึงไม่มีผลต่อการดำเนินเรื่องหลัก

4. การแปลแบบสลับความ

การแปลแบบสลับความเป็นการแปลที่มีเนื้อหาครบถ้วนตามต้นฉบับเดิมแต่มีการสลับการลำดับความ

เมียพี่คนนี้อยู่จอมทอง ⁽¹⁾	พ่อแม่ให้ครองพามา ⁽²⁾
เป็นลูกกว้านบ้านใหญ่ ⁽³⁾ พี่ไม่พราง ⁽⁴⁾	ชื่อนางนี้ชื่อเจ้าลาวทอง ⁽⁵⁾

(Fine Arts Department, 2001 : 276)

เนื้อหาใน The Tale of Khun Chang Khun Phaen มีการแปลสลับความในส่วนที่ (4) ของต้นฉบับภาษาไทย โดยฉบับแปลนำส่วนที่ (4) ไปอยู่ในลำดับที่ (2) มีเนื้อหาว่า

“เมียพี่คนนีมาจากจอมทอง⁽¹⁾ พี่ไม่ได้ปิดบังอะไรเลย⁽⁴⁾ พ่อแม่ของนางยกนางให้พี่แต่งงานด้วย
และพามาอยู่ที่นี่⁽²⁾ นางเป็นลูกของหัวหน้าหมู่บ้าน⁽³⁾ และนางมีชื่อว่าลาวทอง⁽⁵⁾”
(Baker & Phongpaicit, 2010 : 268, แปลโดยผู้เขียนบทความ)

ผู้เขียนบทความมีความเห็นว่าเนื้อหาของฉบับภาษาอังกฤษมีความสมเหตุสมผลมากกว่า เพราะการที่ภรรยากำลังโกรธที่สามีพาภรรยาคนใหม่มาบ้านโดยที่เธอไม่เคยทราบเรื่องมาก่อน สามีควรจะต้องอธิบายก่อนว่าตนไม่ได้มีเจตนาจะปิดบังแต่อย่างใด แล้วจึงอธิบายส่วนอื่น ๆ ให้ภรรยาฟัง ซึ่งผู้เขียนบทความสันนิษฐานว่าการที่ต้นฉบับภาษาไทยมีการลำดับความเช่นนี้ เป็นผลจากการที่คำสัมผัสพาให้การดำเนินเรื่องเป็นไปเช่นนี้ หรือที่เรียกว่า “กลอนพาไป” ฉบับแปลเป็นภาษาอังกฤษจึงดูจะสมเหตุสมผลมากกว่า

5. การเปลี่ยนถ้อยคำ

การเปลี่ยนถ้อยคำเป็นการเปลี่ยนแปลงข้อความเดิมที่ปรากฏในต้นฉบับภาษาไทยด้วยการนำคำที่มีความ

หมายใกล้เคียงกันมาใช้แทน

พี่พามาหมายจะให้ไหว้เจ้า

พอเกิดความขวางเข้ามาขัดข้อง

ลืมนำไม้ทันทันจะปรองดอง

...

(Fine Arts Department, 2001 : 276)

เนื้อหาใน The Tale of Khun Chang Khun Phaen กล่าวว่า

“... พี่พานางมาไหว้เจ้า แต่มาเกิดเรื่องเสียก่อน พี่จึงพลาดที่ไม่ได้แนะนำกับน้องทันเวลา ...”

(Baker & Phongpaicit, 2010 : 268)

ต้นฉบับภาษาไทยมีเนื้อความว่า “ลืมนำไม้ทันทันจะปรองดอง” ผู้เขียนบทความมีความเห็นว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในตอนดังกล่าวไม่ได้เกิดจากการที่ขุนแผนลืมนำนางลาวทองให้นางวันทองรู้จัก แต่เป็นเพราะมีเหตุการณ์สำคัญคือการที่นางวันทองเล่าเรื่องขุนช้างให้ฟัง ทำให้ขุนแผนไม่มีโอกาสจะแนะนำนางลาวทอง เมื่อนางลาวทองเข้ามาพบนางวันทองโดยที่ขุนแผนมิได้คาดการณ์ไว้ล่วงหน้า จึงเกิดการเปลี่ยนประเด็นปัญหาจากเรื่องขุนช้างกลายเป็นปัญหาของขุนแผนที่ภรรยาทั้งสองคนทะเลาะกัน ในฉบับแปลผู้แปลเหตุการณ์นี้ว่า “พี่พลาดที่ไม่ได้แนะนำกับน้องทันเวลา” (I failed to introduce you in time) แสดงให้เห็นว่าขุนแผนรู้สึกว่าเขาพลาดที่ไม่ได้แนะนำนางลาวทองให้นางวันทองรู้จักเสียก่อน เพราะหากได้กล่าวแนะนำกันก่อน เหตุการณ์ก็คงจะไม่ใช่เช่นนี้ การใช้คำว่า “ลืมนำ” ในต้นฉบับภาษาไทยอาจเป็นความต้องการของตัวละครที่จะให้เรื่องราวผ่อนคลายลงอันเป็นธรรมชาติของภาษาไทย ซึ่งในการแปลเป็นภาษาอังกฤษไม่ได้มีความหมายเช่นนั้น

กลวิธีการแปล 5 ประเภทที่พบใน The Tale of Khun Chang Khun Phaen ทั้งการแปลแบบตรงกับต้นฉบับเดิม การแปลแบบขยายความ การแปลแบบตัดความ การแปลแบบสลับความ และการเปลี่ยนถ้อยคำ เป็นไปเพื่อความเหมาะสมกับเนื้อเรื่องและวัฒนธรรมของผู้อ่านชาวต่างชาติเป็นสำคัญ ซึ่งกลวิธีการแปลที่มีการดัดแปลงเนื้อความไปจากต้นฉบับเดิมไม่มีผลทำให้ The Tale of Khun Chang Khun Phaen มีเนื้อหาผิดไปจากต้นฉบับเดิมหรือสูญเสียอรรถรสในการอ่านแต่อย่างใด

คุณค่าของการแปลเสภาขุนช้างขุนแผน สู่วรรณกรรมร้อยแก้ว The Tale of Khun Chang Khun Phaen

การแปลเสภาขุนช้างขุนแผนเป็นวรรณกรรมร้อยแก้วเรื่อง The Tale of Khun Chang Khun Phaen นี้ ผู้แปลได้กล่าวถึงจุดประสงค์ในการแปลตั้งแต่ต้นว่าต้องการให้วรรณคดีเรื่องเอกของไทยเรื่องนี้เป็นที่รู้จักของชาวต่างชาติมากยิ่งขึ้น เนื่องจากเรื่องขุนช้างขุนแผนเป็นวรรณคดีไทยที่บันทึกรูปแบบการดำเนินชีวิต แนวคิด และ

วัฒนธรรมประเพณีไว้อย่างละเอียด จึงสามารถสะท้อนถึงสภาพสังคมไทยรวมทั้งความเป็นไทยได้เป็นอย่างดี คุณค่าที่เห็นได้ชัดจากวรรณกรรมแปลเรื่อง The Tale of Khun Chang Khun Phaen ตอน Khun Phaen and Wanthong Quarrel มี 2 ประการ ได้แก่ การทำให้ผู้อ่านชาวต่างชาติรู้จักวรรณคดีไทยและการทำให้ผู้อ่านชาวต่างชาติรู้จักความเป็นไทย

1. การทำให้ผู้อ่านชาวต่างชาติรู้จักวรรณคดีไทย

สืบเนื่องจากวัตถุประสงค์ในการแปลของผู้แปลที่กล่าวถึงแล้วในตอนต้นของบทความว่าผู้แปลต้องการให้ชาวต่างชาติรู้จักวรรณคดีเอกของไทยเรื่องนี้มากยิ่งขึ้น การที่จะรู้จักวรรณคดีเรื่องนี้ได้เป็นแต่การรู้จักชื่อ แต่เป็นการเข้าใจเนื้อหาของเรื่องขุนช้างขุนแผนด้วย ซึ่ง The Tale of Khun Chang Khun Phaen ถือว่ามีคุณภาพการในการทำให้ชาวต่างชาติเข้าใจวรรณคดีเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี

การแปลเรื่อง The Tale of Khun Chang Khun Phaen ตอน Khun Phaen and Wanthong Quarrel ส่วนใหญ่เป็นการแปลตรงตามคำที่ปรากฏในต้นฉบับเดิม ทำให้สามารถเก็บเนื้อความเดิมได้ครบถ้วน และแม้ว่าจะมีการดัดแปลงเนื้อหาบ้างแต่ก็ไม่ทำให้เนื้อเรื่องหลักและอารมณ์ของวรรณคดีต้นฉบับสูญหายไป นอกจากนี้ การแทรกเชิงอรรถเพื่ออธิบายคำที่มีความหมายเฉพาะยังเป็นประโยชน์ในการทำให้ผู้อ่านชาวต่างชาติเข้าใจเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น

2. ทำให้ผู้อ่านชาวต่างชาติรู้จักความเป็นไทย

ความเป็นไทย หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่า ร่วมอนุรักษ์สืบทอด ภูมิปัญญาไทย ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรม วรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนมีเนื้อหาแสดงความเห็นความเป็นไทยได้อย่างชัดเจน การที่วรรณกรรมแปลเรื่อง The Tale of Khun Chang Khun Phaen ยังคงเนื้อหาหลักของเสภาขุนช้างขุนแผนเอาไว้ได้สมบูรณ์เป็นส่วนใหญ่ จึงเป็นการถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นไทยให้ชาวต่างชาติทราบได้เป็นอย่างดี ในที่นี้จะกล่าวถึงลักษณะความเป็นไทยที่ปรากฏใน The Tale of Khun Chang Khun Phaen ที่เห็นได้ชัด 3 ประการ ได้แก่การรู้จักภาษาไทย การรู้จักสำนวนไทย และการรู้จักวัฒนธรรมไทย

2.1 การรู้จักภาษาไทย

ภาษาไทยมีลักษณะพิเศษในเรื่องของคำที่มีนัยทางความหมาย คำไทยหลายคำได้ซ่อนความหมายเอาไว้มากกว่า 1 ความหมาย คำที่น่าสนใจที่ปรากฏในเรื่อง The Tale of Khun Chang Khun Phaen ตอน Khun Phaen and Wanthong Quarrel คือคำว่า “ช้าง”

เหตุการณ์ตอนนี้เป็นตอนที่นางลาวทองตั้งใจหนีกับนางวันทองเรื่องขุนช้าง จึงพูดว่านางวันทองมีช้างจำนวนมาก ทั้งช้างที่เป็นสัตว์และช้างที่เป็นคนนั่นคือขุนช้าง

นี่วันทองสำรองไว้กลั่นเกลื่อน

แต่ล้วนซบมันบ้างากาง

รื้อเรือนปลูกใหม่ให้กว้างขวาง

ช้างคนช้างจริงทุกสิ่งมี

(Fine Arts Department, 2001 : 278)

เนื้อหาใน The Tale of Khun Chang Khun Phaen กล่าวว่า

“You have plenty in reserve, both real elephants and man elephants”²¹...

(เจ้ามีคลังสำรองไว้มากมาย ทั้งช้างจริงและช้างที่เป็นคน)

²¹A pun on chang, which means elephant.

(การเล่นคำว่า ช้าง (chang) หมายถึงช้าง (elephants)

(Baker & Phongpaicit, 2010 : 271, แปลโดยผู้เขียนบทความ)

จากคำประพันธ์ที่ยกมาข้างต้น คำว่า “ช้าง” มี 2 ความหมาย โดยทั่วไปช้างจะมีความหมายโดยตรงตามที่พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมายว่า “ชื่อสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม เป็นสัตว์บกขนาดใหญ่ที่สุด ในวงศ์ Elephantidae ผิวหนังหนา สีดำหรือสีดำนเทา รับสัมผัสได้ไว ขนสีดำ จมูกยืนยาวเรียกว่า งวง” แต่ในเรื่องขุนช้างขุนแผนนี้ “ช้าง” เป็นชื่อของตัวละครเอกอย่างขุนช้างด้วย “ช้างคนช้างจริงทุกสิ่งมี” จึงเป็นคำที่นางลาวทองประชดประชันนางวันทองเรื่องขุนช้าง โดยผู้แปลอธิบายเรื่องนี้ไว้ในเชิงอรรถว่า คำพ้องเสียง “ช้าง” มีความหมายเหมือนคำว่า Elephant การอธิบายดังกล่าวจะช่วยให้ชาวต่างชาติเข้าใจธรรมชาติของภาษาไทยได้ดียิ่งขึ้น

2.2 รู้จักสำนวนไทย

ผู้แปล The Tale of Khun Chang Khun Phaen อธิบายความหมายของสำนวนไทยไว้ในเชิงอรรถ ซึ่งมีทั้งภาษาไทย คำอ่าน และคำแปลภาษาอังกฤษด้วย

ตัวอย่างที่ยกมาอธิบายนี้เป็นตอนที่ขุนแผนโกรธที่ขุนช้างหยามเกียรติของตนที่จัดงานแต่งงานกับนางวันทองทั้งที่ทราบว่านางวันทองเป็นภรรยาของตน แต่นางลาวทองพูดขัดว่าขุนแผนไม่ควรฟังความจากนางวันทองข้างเดียว ทำให้นางวันทองพูดเหินบนางลาวทองที่พูดอวดรู้ต่อหน้านางที่เป็นผู้เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้โดยตรง ในเสภาขุนช้างขุนแผนมีการกล่าวถึงสำนวนจุดได้ด่าตอ ดังนี้

นี่เมียหม่อมหรือเจ้าจอมผู้หญิงไหน

จึงได้ตามได้กระทั่งตอจนคอหัก

(Fine Arts Department, 2001 : 276)

เนื้อหาใน The Tale of Khun Chang Khun Phaen กล่าวว่า

“Is this your wife, sir, or is her ladyship some palace consort ?” Is that why she followed a torch, blundered into a stump, and broke her neck ?¹⁵...”

(นี่นางเป็นเมียพี่หรือเป็นเจ้าจอมมาจากที่ไหน เหตุใดจึงได้ตามได้มาสะดุดตอไม้และคอหัก¹⁵...)

¹⁵Alluding to a saying, จุตได้ตำตอ, jut tai tam to, light a torch but get pierced by a stump, meaning doing something which has unintended and hurtful consequences.

(¹⁵จุตได้ตำตอ จุตได้ (ตะเกียง) แต่ถูกตอไม้ตำ หมายถึง การทำบางสิ่งที่ไม่คาดคิดและมักให้โทษเสมอ)

(Baker & Phongpaicit, 2010 : 268, แปลโดยผู้เขียนบทความ)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมายของสำนวนจุตได้ตำตอไว้ว่า “พูดหรือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งบังเอิญไปโดนเอาเจ้าตัวหรือผู้ที่เป็นเจ้าของเรื่องนั้นเข้าโดยผู้พูดหรือผู้ทำไม่รู้ตัว” การแปลสำนวนนี้ใน The Tale of Khun Chang Khun Phaen เป็นการแปลแบบตีความให้เข้ากับบริบทของเรื่อง คือการที่นางลาวทองพูดอวดรู้ต่อหน้านางวันทองที่เป็นเจ้าของเรื่องเข้าโดยตรงซึ่งจะเป็นเหตุให้นางลาวทองได้รับผลร้ายในภายหลัง การอธิบายแบบเชิงอรรถใน The Tale of Khun Chang Khun Phaen นี้มีทั้งคำภาษาไทย คำอ่าน และความหมายครบถ้วน เชิงอรรถของผู้แปลจึงมีคุณประโยชน์ในการทำให้ชาวต่างชาติเข้าใจสำนวนไทย

2.3 รู้จักวัฒนธรรมไทย

ผู้แปล The Tale of Khun Chang Khun Phaen กล่าวถึงวัฒนธรรมไทยเป็นจำนวนมาก โดยวัฒนธรรมไทยที่สำคัญที่ปรากฏในเรื่องนี้และจะนำมายกตัวอย่างในที่นี้ คือ การไหว้

๑ เมียพีนี้อยู่จอมทอง
เป็นลูกกวนบ้านใหญ่พี่ไม่พราง
พี่พามาหมายจะให้ไหว้เจ้า
ลืมนไปไม่ทันจะปรองดอง
ลาวทองน้องไหว้เจ้าพิมก่อน

พ่อแม่ให้ครองพามาล้าง
ชื่อนางนี้ชื่อเจ้าลาวทอง
พอเกิดความขวางเข้ามาขัดข้อง
สองเจ้าจงเฝ้าดูพี่เถิดรา
เจ้าพิมผ่อนโมโหอย่าโทษา

(Fine Arts Department, 2001 : 276)

เนื้อหาใน The Tale of Khun Chang Khun Phaen กล่าวว่า

“เมียคนนีมาจากจอมทอง พี่ไม่ได้ปิดบังอะไร พ่อแม่ต่างยกให้แต่งงานและพามาอยู่ที่นี่ นางเป็นลูกสาวหัวหน้าหมู่บ้าน มีชื่อว่าลาวทอง พี่พานางมาไหว่น้อง¹⁶ แต่มาเกิดเรื่องเสียก่อน พี่จึงพลาดที่ไม่ได้แนะนำกับน้องทันเวลา ทั้งสองคนจึงเห็นใจพี่ ลาวทองไหว้พิม*ก่อน พิมก็อย่าถือโทษโกรธเคือง ... ”

(Baker & Phongpaicit, 2010 : 268, แปลโดยผู้เขียนบทความ)

*พิมคือชื่อเดิมของนางวันทอง

การไหว้เป็นวัฒนธรรมที่สำคัญและเป็นเอกลักษณ์ของไทย ในที่นี้ผู้แปลไม่ได้แปลการไหว้ว่าเป็นเพียงการทักทาย แต่ผู้แปลใช้การทับศัพท์คำว่า wai ในวรรค “พี่พามาหมายจะให้ไหว้เจ้า” โดยแปลว่า I was bringing her to wai¹⁶ you การสะกดคำทับศัพท์เช่นนี้ ก็เพื่อจะนำไปขยายความในเชิงอรรถต่อไป ซึ่งผู้แปลได้อธิบายว่า

“¹⁶การที่ภรรยารองไหว้ภรรยาหลวงเป็นการแสดงถึงความเคารพ และหากภรรยาหลวงรับไหว้ ก็เป็นการยอมรับให้ภรรยารองเข้ามาอยู่ในบ้าน”

(Baker & Phongpaicit, 2010 : 268, แปลโดยผู้เขียนบทความ)

การที่ผู้แปลอธิบายเรื่องที่ตนไม่ได้แนะนำให้นางลาวทองไหว้นางวันทองก่อนนั้น ถือเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะการไหว้ไม่ได้มีความหมายเพียงการทักทายเพื่อแสดงความเคารพและการรับไหว้ก็ได้เป็นเพียงการตอบรับตอบมารยาทเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องแสดงความยอมรับและสื่อถึงการมีมิตรจิตมิตรใจต่อกัน การอธิบายเชิงอรรถของผู้เขียนบทความนี้จึงเป็นการอธิบายความหมายของการไหว้ว่ามีความหมายลึกซึ้งมากกว่าการทักทายที่ชาวต่างชาติเข้าใจกัน

ดังนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่า วรรณกรรมแปลเรื่อง The Tale of Khun Chang Khun Phaen เป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่าในการเผยแพร่ลักษณะความเป็นไทยให้ชาวต่างชาติได้รู้จัก นอกเหนือจากคุณค่าด้านความบันเทิง สมดังวัตถุประสงค์ของผู้แปลทั้งสองท่านที่ผู้เขียนบทความได้กล่าวถึงในตอนต้น

สรุปผลการศึกษา

The Tale of Khun Chang Khun Phaen เป็นวรรณกรรมที่แปลจากเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน โดยได้เปลี่ยนแปลงจากคำประพันธ์ประเภทร้อยกรองเป็นร้อยแก้ว อันเป็นผลสืบเนื่องจากการที่ผู้แปลต้องการคงสาระสำคัญของเรื่องไว้ให้ครบถ้วน ซึ่งหากมุ่งรักษารูปแบบคำประพันธ์เดิมไว้ก็จะไม่สามารถเก็บใจความเดิมเอาไว้ได้ทั้งหมด เนื่องจากข้อจำกัดด้านธรรมชาติทางภาษาและไวยากรณ์ของทั้งสองภาษา ในส่วนกลวิธีที่ใช้ในการแปลพบ 5 กลวิธี ได้แก่ การแปลแบบตรงกับต้นฉบับเดิม การแปลแบบขยายความ การแปลแบบตัดความ การแปลแบบสลับความ และการเปลี่ยนถ้อยคำ ซึ่งจะเห็นได้ชัดว่ากลวิธีทั้งหมดนี้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่จะคงเนื้อหาเดิมเอาไว้อย่างครบถ้วน แม้ว่าจะมีการดัดแปลงการใช้คำเพื่อให้เหมาะสมกับภาษาและวัฒนธรรมของชาวต่างชาติ แต่ก็ยังคงเนื้อหาหลักและอรรถรสในการอ่านไว้ดังเดิม คุณค่าของวรรณกรรมแปลเรื่องนี้อยู่ที่การเผยแพร่วรรณคดีไทยและความเป็นไทยให้ชาวต่างชาติได้รู้จัก จึงนับได้ว่า The Tale of Khun Chang Khun Phaen เป็นวรรณกรรมแปลที่ประสบความสำเร็จสมดังเจตนารมณ์ของผู้แปล

กลวิธีการแปลที่พบมากที่สุดในตอน Khun Phaen and Wanthong Quarrel คือ การแปลแบบตรงตามต้นฉบับเดิม การแปลในลักษณะนี้บางครั้งไม่สามารถแปลข้อความที่มีความหมายโดยนัยได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนัยทางเพศซึ่งสังคมไทยไม่นิยมกล่าวถึงอย่างเปิดเผยและจัดเป็นคำต้องห้าม (Taboo Words) ในทางวรรณคดีจึงนิยมใช้สัญลักษณ์แทนการกล่าวถึงเรื่องเพศอย่างเปิดเผย เหตุการณ์ที่ขุนแผนและนางลาวทองโต้เถียงกับนางวันทองในตอนนี้มีการกล่าวถึงคำพสุสาทที่มีนัยทางเพศซึ่งต้องใช้การตีความ แต่ The Tale of Khun Chang Khun Phaen ยังคงใช้วิธีการแปลแบบตรงตามต้นฉบับเดิม การแปลเช่นนี้อาจทำให้ผู้อ่านชาวต่างชาติไม่เข้าใจความหมายที่แท้จริงของเนื้อเรื่อง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

...	กู่จะเกณฑ์ช้างงาออกไปรับ
เจ้าลาวทองก็มีต้องลงเดินดิน	จะให้ขึ้นแคร่บินมาหับหับ
ให้เขาชมโฉมนางอยู่กลางทัพ	ผลัดกันรับคนหาตามมาตามทาง

(Fine Arts Department, 2001 : 277)

“I’d have brought a tuskier out to receive you, so that lady Laothong would not have to walk on the ground. I’d have sent up a palanquin so soldiers could take turns carrying you along the way, and people could **admire** you among the troops...”

(Baker and Phongpaicit, 2010 : 269)

จากคำประพันธ์ “ให้เขาชมโฉมนางอยู่กลางทัพ” ผู้แปลแปลเป็นภาษาอังกฤษว่า “people could admire you among the troops” ซึ่งหมายถึง “ผู้คน (ทหาร) จะได้สามารถชื่นชมเจ้า (นางลาวทอง) ท่ามกลางกองทัพ” (แปลโดยผู้เขียนบทความ) ซึ่งในความจริงแล้วข้อความในเสภาขุนช้างขุนแผนตอนนี้นางวันทองไม่ได้หมายถึง “admire” ที่หมายถึงการยกย่องชื่นชม แต่กลับเป็นการกล่าวถึงนัยทางเพศ หมายถึงการที่ทหารทั้งกองทัพร่วมกันมีความสัมพันธ์ทางเพศกับนางลาวทอง

นอกจากนี้ยังมีอีกตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า ผู้แปลไม่สามารถสื่อถึงนัยทางเพศให้ผู้อ่านเข้าใจได้

ทั้งผู้คนบ่าวไพร่ก็ไม่มี	เจ้าต้องขี่ช้างทุกเวลา
เสาสั่งช้างชักหักกระยา	จึงปลูกใหม่ใส่ซ้าสะเออะหน้า

(Fine Arts Department, 2001 : 278)

เนื้อหาใน The Tale of Khun Chang Khun Phaen กล่าวว่า

“You didn’t have any servants so you had to ride on an elephant all the time.
The elephant broke the house pillars so you built a new one over the top...”

(Baker & Pasuk Phongpaicit, 2010 : 270-271)

ข้อความในตอนนี้นางลาวทองต้องการเหน็บแนมเสียดสีนางวันทองว่าเป็นผู้ที่มีความต้องการทางเพศสูง เมื่อถึงคราวที่ขุนแผนออกไปรบแล้วหาบ่าวไพร่มาสนองความต้องการทางเพศของนางไม่ได้ นางจึงต้องไปมีความสัมพันธ์กับขุนช้าง “เจ้าต้องขี่ช้างตลอดเวลา” อาจตีความได้ว่า มีความต้องการทางเพศอยู่ตลอดเวลาและอีกนัยหนึ่งช้างยังเป็นชื่อของขุนช้างอีกด้วย ทำให้ขุนช้างมาปลุกเร้าใหม่แทนที่ขุนแผนซึ่งตีความได้ว่า นางลาวทองกล่าวหาว่านางวันทองมีความสัมพันธ์กับขุนช้างซึ่งเป็นการทำลายความสัมพันธ์กับขุนแผน (แต่ตามตัวบทในตอนนี้นางวันทองยังไม่ได้มีความสัมพันธ์กับขุนช้าง) แต่การแปลเป็นภาษาอังกฤษ ผู้แปลแปลตามความหมายนัยตรงว่า “เจ้า (นางวันทอง) ไม่มีบ่าวไพร่จึงต้องขี่ช้างตลอดเวลา แล้วช้างก็ได้ทำเสาเรือนพังจึงต้องปลุกเร้าใหม่แทนที่เรือนเก่า” ทำให้ผู้อ่านไม่สามารถเข้าใจความหมายของเสภาขุนช้างขุนแผนที่เป็นต้นฉบับได้

การศึกษาการแปลเสภาขุนช้างขุนแผน สุวรรณกรรมร้อยแก้ว The Tale of Khun Chang Khun Phaen เฉพาะตอน Khun Phaen and Wanthong Quarrel พบว่ามีการแปลที่ความหมายคลาดเคลื่อนไปอยู่บ้าง คือ ตอนที่ขุนแผนกล่าวว่า

“...The whole place know you’re my wife but this baldy thinks he can wreck everything. And that old mother thinks she can pull your hair and beat you to her heart’s content...”

(Baker & Phongpaicit, 2010 : 267)

“... คนทั้งหลายต่างรู้ว่าเจ้า (นางวันทอง) เป็นเมียพี่ แต่ยายหัวล้าน (ขุนช้าง) ก็ยังทำเรื่องเลวร้ายถึงเพียงนี้ และแม่แก่คนนั้นก็คิดว่าคุณสามารถฉกฉมและเขี่ยนตีเจ้า (นางวันทอง) ได้ตามความพอใจ ...”

(แปลโดยผู้เขียนบทความ)

แต่เนื้อความที่ถูกต้องตามต้นฉบับไม่ได้กล่าวว่านางเทพทองทุบตีนางวันทองแต่อย่างใด แต่กล่าวถึงขุนแผนโกรธที่ขุนช้างมาทำการเลวร้ายอย่างนี้ อีกทั้งแม่ของขุนช้างก็เห็นดีด้วยกับการกระทำความผิดกล่าว ขุนแผนจึงจะไปเขี่ยนตีทั้งขุนช้างและนางเทพทอง

เมียกูเขาก็อยู่ทั้งบ้าน
อีแก่แม่มนั้นก็ดี

อ้ายหัวล้านเล่นกันให้ป่นปี
จะจับจิกหัวดีให้หน้าใจ

(Fine Arts Department, 2001 : 274)

แม้ว่าการแปลเรื่อง The Tale of Khun Chang Khun Phaen จะยังไม่สามารถแปลให้ผู้อ่านเข้าใจวรรณคดีเรื่องนี้ได้อย่างถ่องแท้ได้ในบางส่วน อันเนื่องมาจากข้อจำกัดในการแปลความหมายที่ซ่อนเร้นด้วยถ้อยคำพสุสวาทและนัยเกี่ยวกับเพศ แต่ก็นับว่าวรรณกรรมเรื่องนี้มีคุณค่าสำคัญในการจัดประกายการแปลวรรณคดีเอกของไทยเป็นภาษาอังกฤษ และเป็นการเผยแพร่วรรณคดีไทยให้ชาวต่างชาติรู้จักได้เป็นอย่างดี

รายการเอกสารอ้างอิง

- Baker, C. & Phongpaichit. P. (2010). *The Tale of Khun Chang Khun Phaen*. Chiang Mai: Silkworm Books.
- Fine Arts Department. (2001). *Sepha Khun Chang Khun Phaen*. Bangkok: Silpabannakhan. (In Thai)
- Kraon. S. (2013). *Strategies for Translating Thai Cultural Words into English in The Novel Four Reigns*. The degree Master of Arts, Department of Thai, Silpakorn University, Thailand. (In Thai)
- Matichon Online. (2010). “Dr. Pasuk” has revived “Khun Chang Khun Phaen” 2010 C. The Foreigner look throught Thai Social after read. Retrieved 11 February 2020, from http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1279692115&grpid=no&catid=02. (In Thai)
- Matichon Online. (2010). *Khun Chang Khun Phaen has been translated to English*. Retrieved 11 February 2020, from http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1293180201. (In Thai)
- Nedjaroen. N. (2014). *Translation of Taboo Words in the Catcher in The Rye Translated by Kamrawee-Baitoey*. The degree Master of Arts, Department of Thai, Silpakorn University, Thailand. (In Thai)
- Phromsuthirak. M. (2004). In Maneepin Nippon: Archieve of Articles in Thai Language, Literature and Culture, *A Problems of Translation of Thai Ancient Poetry*. pp. 109-119, Bangkok: Chulalongkorn University. (In Thai)
- Sornjai. N. (2002). *Comparative Study of The Adapted Versions of Khun Chang – Khun Phaen*.

- The degree Master of Arts, Department of Thai, Silpakorn University, Thailand. (In Thai)
- Suphol. D. (2002). *Theoty and Translation Strategies*. Bangkok: Department of English, Faculty of Arts, Chulalongkorn University. (In Thai)
- Sivaraksa. S. (2002). *The Arts of Translation. 6th ed.* Bangkok: Foundation for Children. (In Thai)
- Thai Royal Institute. (2013). *Royal Institute Thai Dictionary 2011 C.* Bangkok: Ratchabandittayasathan. (In Thai)
- The Jimthompson House. *The Exhibition of Khun Chang Khun Phaen in New Perspective*. Retrieved 11 February 2020, from <http://www.jimthompsonhouse.com/thai/events/Khun-Chang-Khun-Phaen02.asp>.
- Wimonchalao. W. (2000). *Translation Teaching Manual*. Bangkok: Chulalongkorn University. (In Thai)